

INDIVID ȘI STAT ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

Să umplem casele de copii! Campaniile pronataliste și scrisorile-invitație, 1966-1974 (Let's fill our homes with children! Pronatalist campaign and letters of invitation. 1966-1974)

Mioara ANTON

Abstract. *At the middle of the 1960s, communist Romania changed its demographic policy through special legislation which limited the numbers of abortions and divorces. Explained as consequence of economic and demographic conditions at that time, this legislation meant brutal intrusion by the communist power into the private life of its citizens. Romanian society had different reactions to this new regulations. According to official propaganda, many people agreed with the politics of the party concerning the birth rate and expressed their support by inviting Nicolae Ceausescu to attend weddings and baptism festivities. Behind the propaganda, the economic and social realities were different, many families being forced to live in difficult conditions. The main problems claimed by those who criticized the anti-abortion legislation were the deficiency of living spaces, the shortage of food, the high prices for goods and precarious medical aid. In time, the effects of anti-abortion legislation were disastrous for Romanian society and the propaganda apparatus was not interested in proving popular enthusiasm through letters of invitation, which explains their disappearance from the archives by the middle of the 1970s.*

Keywords: *The Abortion Law; Letters of invitation; Ceausescu' regime; Reproductive policies; Pronatalist campaign; Pronatalist state intervention.*

„Ne-o cere aceasta poporul nostru. Poporul nostru și patria noastră”¹. Îndemnul lansat de Zaharia Stancu, la 23 septembrie 1966, în ziarul „Scântea”, era un semnal că viața românilor urma să

ia o nouă întorsătură. Ritmul scăzut al nașterilor, incidența crescută a avorturilor, numărul mare al divorțurilor, abandonul familial și celibatul, amenințau pe termen lung fundamentele morale ale societății

comuniste. „Egoismul tinereții“ urma să se subordoneze datoriei cetățenești de a naște², instituită ca atare odată cu publicarea decretului referitor la întreruperea cursului sarcinii (2 octombrie 1966)³.

Transformată în politică de stat, creșterea natalității s-a tradus prin amestecul abuziv al puterii comuniste în intimitatea propriilor cetățeni. Pentru stimularea procesului erau anunțate reduceri de impozite, construirea de noi grădinițe, creșe, și case de copii și, nu în ultimul rând, acordarea unei indemnizații lunare de 1000 lei femeilor care urmau să nască cel de-al treilea copil (la stimulentele financiare intrau alocațiile și premiile). Totodată, încălcarea prevederilor decretului se pedepsea cu amenzi, condamnări la locul de muncă, închisoare de la 1 la 3 ani sau închisoare corecțională⁴. Propagandistic, măsura era anunțată ca un pas important pentru îmbunătățirea condițiilor de viață (locuințe, creșe, indemnizații).

Realitățile cotidiene, mai ales cele economice, nu susțineau această propagandă a bunăstării. La mijlocul anilor '60, putem vorbi de o redresare economică, cu efecte directe asupra nivelului de trai al populației, și de o stabilitate instituțională, prin diminuarea terorii și relaxarea ideologică. Naționalismul, dezvoltat prin opoziția publică față de Uniunea Sovietică, a fost un factor important pentru atingerea unui consens între partid și societate. Dar toate aceste elemente pozitive în relația dintre putere și societate nu

au fost suficiente, în opinia mea, pentru atingerea unor indici reali de performanță. Strategiile haotice ale industrializării, precum și consecințele colectivizării, nu au condus la o îmbunătățire reală și de substanță a nivelului de trai al populației, modernizarea societății românești fiind încă un vast șantier. Cu siguranță că nivelul de trai era sensibil îmbunătățit în comparație cu anii '50, dar fenomenele negative au continuat să persiste, chiar dacă regimul le-a prezentat ca fiind simple accidente de parcurs. Industrializarea și dezvoltarea de noi centre urbane au fost o prioritate a politicilor economice ale regimului după 1965⁵, populația fiind supusă, în consecință, unor noi experimente, politica pronatalistă fiind unul dintre ele⁶.

Realitatea demografică de la mijlocul anilor '60 nu era deloc încurajatoare pentru obiectivele pe termen lung ale regimului. Decretul 463/1957, care legalizase avorturile, condusesese la o scădere îngrijorătoare a indicilor demografici, România situându-se pe unul dintre ultimele locuri din Europa în privința nașterilor. Situația era semnalată, în 1965, de Ministerul Sănătății într-un amplu studiu intitulat *Unele probleme privind dinamica sporului natural al populației din Republica Socialistă România*, prin care se identificau trei cauze majore pentru scăderea numărului de nașteri: socio-economice (industrializarea, colectivizarea, urbanizarea, implicarea femeilor în producție); social-culturale (accesul la educație, creș-

terea nivelului de instruire, diminuarea influenței factorului religios) și demografice (scăderea numărului de căsătorii, creșterea divorțurilor, migrația și avorturile)⁷. Pentru redresarea natalității, documentul recomandă revizuirea decretului din 1957, prin includerea unor prevederi medicale și juridice care să limiteze în timp ritmul de întrerupere al sarcinilor⁸.

Documentul a stat la baza înființării unei comisii speciale (februarie 1966) care a analizat situația natalității din România și a propus soluții pentru îndreptarea situației⁹. Studiile acestei comisii au fost discutate în ședința Comitetului Politic Executiv din 2 august 1966. Concluzia finală i-a aparținut lui N. Ceaușescu care la sfârșitul ședinței a tranșat întreaga chestiune, afirmând că trebuia pus imediat capăt întreruperilor de sarcină¹⁰: „Problema natalității și a sporului populației este o problemă pentru care poartă o răspundere foarte mare partidul nostru (...). Prin decretul de legalizare a avorturilor noi am legalizat prostituția prin avorturi și prin îngăduința la divorțuri”¹¹.

Creșterea natalității și reducerea mortalității infantile urmau să fie însoțite de înăsprirea legislației privind condițiile de obținere a divorțului. Conform statisticilor, în 1965, numărul acestora se triplaseră față de 1938¹². În consecință, rata crescută a divorțurilor a intrat și ea în atenția liderilor partidului, politica pronatalistă fiind direct legată de noile reglementări referitoare la sta-

tutul familiei. Ședința din 2 august a analizat și modificările care urmau să fie aduse Codului Familiei pentru a fi evitate „libertinajul“, „dezământul“, „destrăbălarea“ și pentru a se pune la adăpost morala comunistă¹³. La numai o săptămână de la emiterea decretului antiavort, presa centrală publică și modificările referitoare la condițiile de obținere a divorțului. Pe lângă îngreunarea procedurilor erau introduse taxe prohibitive care variau între 3000 și 6000 lei, în funcție de veniturile lunare ale reclamantilor. Taxele de timbru foarte mari au condus la apariția cazurilor de bigamie, concubinaj, precum și la creșterea numărului de copii nelegitimi¹⁴.

Pentru adoptarea textului decretului antiavort au fost studiate și comparate cifrele demografice din celelalte țări comuniste, fiind consultați și specialiștii în domeniu. Forma finală a decretului a fost stabilită în ședința Comitetului Executiv din 27 septembrie 1966 și conținea prevederi cu mult mai restrictive în comparație cu varianta analizată în august. Modificările legislative ulterioare, cum au fost cele din 1972 și 1974, nu au vizat o relaxare a prevederilor decretului din 1966, ci au însemnat măsuri mult mai dure pentru a forța creșterea natalității¹⁵. Dacă în primii doi ani s-au înregistrat rezultate spectaculoase, după 1968, curba natalității a continuat să fie una descendentă. În urma adoptării decretului creșterea numărului de nașteri aproape că s-a dublat: 1966, 273 678; 1967,

527 764; 1968, 526 091; 1969, 465 764; 1970, 427 034; 1971, 400 146; 1972, 388. 341¹⁶.

Populația a avut nevoie de doi ani pentru a se acomoda cu noile realități legislative și pentru a dezvolta strategii de apărare împotriva imixtiunii statului în viața privată. Din informarea asupra problemelor medico-sanitare reieșite din scrisorile venite de la populație în anul 1969 se constata o creștere a cererilor întreruperilor de sarcină, motivele invocate fiind cele economice, spații locative inadecvate, precum și statutul social al petentelor: „Unele cereri pentru întreruperea unor sarcini au fost adresate de femei necăsătorite, care au arătat că cetățenii cu care au întreținut relații, refuză să le ia în căsătorie și au motivat că având copii, mai greu își vor putea realiza un cămin”¹⁷.

Regimul a acționat pentru îndeplinirea obiectivelor politicii pronataliste pe două direcții: legislativ, prin modificările decretului din 1966, în sensul accentuării măsurilor coercitive și punitive, și instituțional prin afilierea la organisme internaționale sau înființarea și reactivarea unor noi instituții care să ofere argumente științifice și ideologice: Comisia Națională de Demografie (înființată în 1971), Conferința Națională a Femeilor, Consiliul Sanitar Superior, Colegiul Medicilor și Farmaciștilor¹⁸.

De subliniat, că România nu a fost singulară privința dezbaterii referitoare la problemele demografice. Încă de la mijlocul anilor '50, la

nivel internațional au existat preocupări pentru studierea fenomenelor demografice în raport cu resursele existente. Planificarea familială a fost văzută atât de către statele occidentale, cât și de cele în curs de dezvoltare, ca un mijloc eficient de limitare a exploziilor demografice¹⁹. Unul dintre cele mai importante evenimente pentru această dezbateră a fost organizarea la București, în august 1974, a conferinței internaționale consacrată problemelor de populație. Lansarea noțiunii de „politică demografică” a venit în întâmpinarea obiectivelor partidului. În opinia lui Ceaușescu, odată statuată și acceptată ideea de politică demografică la nivel internațional, aceasta permitea fiecărui stat să-și formuleze propriile politici în conformitate cu interesele naționale și în afara oricăror presiuni a organismelor internaționale. Aceasta însemna maximizarea creșterii populației, prin intervenția statului, astfel încât să existe un număr ideal de copii atât pentru familie, cât și pentru societate. Este de altfel și anul când la nivel legislativ s-au înregistrat revizuirii ale decretului din 1966, dar nu în sensul relaxării, ci al adăugării de noi prevederi care să sporească măsurile de supraveghere și control.

Situația îngrijorătoare a scăderii natalității era pusă și în discuția Conferinței Naționale a Femeii, din iunie 1966, în cadrul căreia, Suzana Gâdea propunea remedierea deficiențelor legislative prin luarea unor măsuri sociale, economice și edu-

cative care să conducă la creșterea natalității²⁰. Comunicatul publicat la deschiderea conferinței, în „Scânteia“, la 23 iunie 1966, anunța, de asemenea, creșterea importanței femeii în societatea socialistă, prin asumarea statutului de „cetățeană, muncitoare și mamă“, esențial pentru făurirea noului și pregătirea de noi generații: „Societatea noastră a investit femeia-mamă cu răspunderi deosebite în educarea tinerei generații, în formarea unor oameni capabili, cinstiți, curajoși, încrezători în viitor, animați de profunde sentimente patriotice și internaționaliste“²¹. Conferința anunța, ca prioritară, valorificarea calităților femeii și consolidarea familiei. Legislația antiavort a dus atât la reconsiderarea statutului femeii, cât și la construirea unei noi imagini care să se integreze în ansamblul măsurilor revoluționare de transformare a societății. Dacă în primele două decenii de guvernare comunistă, imaginea predominantă a fost cea a frunțașelor în producție, stahanoviste, țesătoare, cooperatoare, muncitoare, după 1966, acestora li s-a adăugat o nouă ipostază aceea de *femeie-mamă și muncitoare*, aspirantă la statutul de erou al muncii socialiste²².

Propaganda pronatalistă a insistat asupra importanței maternității și a împlinirii vieții ca femeie. Numeroase articole au portretizat imaginea mamelor fericite, cu mulți copii, pentru care maternitatea nu era o povară, ci o sursă de mulțumire. Obligația de a da țării cât mai

mulți copii nu însemna scoaterea femeilor din producție, ci dimpotrivă regimul a restrâns perioada concediilor de maternitate astfel încât ele să se întoarcă în câmpul muncii la numai câteva luni după naștere.

Articolele educativ/moralizatoare referitoare la valorile familiei și educarea copiilor au început să fie publicate în „Scânteia“ încă din iulie 1966²³. Totodată, au apărut articole critice la adresa celibatarilor sau a celor care, frământați de trăiri existențiale, refuzau să se încadreze în producție. Încet, încet, s-au configurat categoriile împotriva cărora regimul a declanșat campaniile de reeducare: celibatarii și cei care fugeau, prin divorț, de constrângerile familiei. Viața privată a cetățenilor a început să capete un alt sens, fiind subordonată unei cauze înalte: aceea de a oferi țării câți mai mulți copii care să contribuie la împlinirea viitorului socialist. Avantajele financiare, precum și propaganda organizată în jurul mamelor eroine au dat un nou înțeles rolului pe care fiecare cetățean îl îndeplinea în cadrul statului socialist. Interesele individuale se subordonau intereselor superioare ale comunității.

Un prim articol intitulat *Celibaterele își făcea loc* în „Scânteia“ la 10 august 1966, celibatul fiind identificat ca principal „factor al sterilității, al frânării creșterii populației“. Erau prezentate rezultatele unor studii științifice care demonstraseră că femeile necăsătorite erau predispușe la depresie și

plictiseală, ceea ce afecta, în consecință, și productivitatea muncii: „Căsnicia și maternitatea generează noi scopuri fundamentale ale existenței. Reușita în încheierea unei familii înseamnă pentru femeie cea mai sigură și mai eficace sursă de împlinire sufletească, de siguranță și stabilitate morală, pe când solitudinea, starea depresivă dată de sentimentul nerealizării, frustrării, nemulțumirii, generează zguduri interioare. S-a constatat că în rândul celibatelor se înregistrează mai multe cazuri de dereglări nervoase și psihice și chiar că ele sunt mai puțin apte să participe la viața socială în întreaga ei complexitate. Un studiu statistic de acum câțiva ani ne arată că femeile căsătorite câștigă mai bine decât femeile singure, deși acestea din urmă au frământări și preocupări mai numeroase privind starea lor materială la bătrânețe”²⁴. În aceeași situație se găseau și cuplurile căsătorite, dar care aleaseră confortul unei vieți liniștite, fără copii: „Cercetările noastre au arătat în mod evident, pe loturi comparative, că femeile căsătorite care nu au copii sunt mai expuse nevrozelor”²⁵.

De la critica celibatului la cea a avortului și a divorțului nu a fost decât un pas. Regimul își propusese să îndrepte obiceiurile de viață nesănătoase pentru viitorul națiunii, care se generalizaseră printre cetățeni. Pentru a acorda o și mai mare greutate informațiilor referitoare la pericolele care se ascundeau în spatele deciziei de a întrerupe sar-

cina, medici renumiți au fost chemați să argumenteze științific consecințele grave asupra corpului femeii (dereglări ale ciclului lunar, îngrășare progresivă, nevroze, sterilitate parțială sau chiar totală, incidență crescută a tulburărilor nervoase)²⁶.

Regimul a pătruns în universul intim al cetățenilor săi și a condamnat prin campanii publice divorțurile și abandonul familial. „Scânteia” a fost la datorie și a criticat practica defacerii căsătoriilor prin simpla mențiune a „lipsei de afecțiune”. Din 1966, divorțul a devenit posibil numai în cazuri excepționale (sănătate mentală sau emigrare)²⁷. Liderul partidului a criticat mai ales ușurința cu care activiștii de partid divorțau pentru a-și urma calea inimii. Într-o situație dificilă s-a aflat și Valter Roman care, în 1970, s-a văzut nevoit să-și reclame ginerele, Nicolae Dinică, actor la Teatrul „Tănase”, care-și părăsise soția însărcinată fără ca acesta să fie sancționat de instanțele partidului pentru „gravitatea faptelor sale”. Reîntoarcerea în sânul familiei se soldase cu un nou abandon, ceea ce l-a determinat pe Valter Roman să ceară ajutorul partidului pentru ca ginerele său să simtă „puterea adevărului comunist”: „Cred că ar fi necesar și, totodată, în conformitate cu statutul partidului, punerea în discuția organizației de bază a teatrului al acestui membru de partid, care joacă teatru în viață și duce viață într-un teatru unde corupția și descompunerea morală a ajuns, se

vede, la un asemenea grad încât nu mai consideră necesară nici măcar reprobarea unor asemenea acte care vin în totală contradicție cu morala comunistă²⁸.

În discuția publică erau puși și cei care refuzau să-și plătească pensiile alimentare după pronunțarea divorțului. Ei intrau în categoria „părinților evazionști“, care trebuiau urmăriți și obligați să-și achite contribuțiile. Ancheta anunța de altfel noi măsuri de control și limitare a migrației populației prin condiționări referitoare la stabilirea domiciliului și a angajărilor în alte localități²⁹. Propaganda referitoare la respectarea obligațiilor familiale și îndatoririle parentale amintea de campaniile desfășurate în Uniunea Sovietică de la mijlocul anilor '30³⁰.

Regimul atrăgea atenția că emanciparea prin modernizare și accesul la educație nu însemnau abandonarea valorilor familiale. Dimpotrivă, căsătoriile de lungă durată, cimentate prin nașteri, erau esențiale pentru stabilitatea socială și pentru evitarea degenerării morale. Familia devenise o problemă de stat, întreaga politică a reproducerii concentrându-se asupra acesteia. Era un teritoriu pe care partidul își propusese să-l cucerească și să-l subordoneze. Familia însemna relațiile monogame, heterosexuale, care se potriveau cu viziunea de organizare a societății imaginate de regim³¹. Intervenția masivă a statului în intimitatea familiei evidențiază măsuri și practici care au avut consecințe directe atât asupra normelor

sexuale, cât și asupra politicilor de gen³². Statutul femeilor în societatea comunistă a fost sensibil schimbat atât la nivel de discurs, cât și de practică, emanciparea prin naștere deschizându-i drumul către economia planificată. Femeia socialistă era parte a societății comuniste, pentru Ceaușescu ea fiind în egală măsură cetățean și membru de partid³³. Ascensiunea pe scena publică a Elenei Ceaușescu de la începutul anilor 70 explică această nouă ipostază a femeii în comunism.

Pentru Ceaușescu, răspunderea față de societate însemna în primul rând întemeierea unei familii și procrearea de urmași. La deschiderea anului universitar, din octombrie 1972, acesta declara că partidul nu putea rămâne indiferent la ceea ce se întâmpla în familie, dar mai ales la obiceiul tinerilor de a se căsători și descăsători: „Desigur, este viața lor personală, dar societatea întotdeauna s-a ocupat și trebuie să se ocupe de viața personală a oamenilor“³⁴. Mecanismele de control au vizat în primul rând sporirea stării de vulnerabilitate prin hărțuiri administrative cum ar fi retrogradările, amenzile, concedierile. Sentimentul de nesiguranță i-a obligat pe cetățeni să-și ordoneze viața privată astfel încât intruziunea regimului să fie cât mai limitată. Treptat, granița dintre sfera publică și cea privată a devenit insesizabilă, prin această teamă difuză întreținută permanent fie prin mijloacele de informare (presă, radio), fie prin amenințările administrative.

Societatea a reacționat diferit față de aceste noi reguli de supraveghere și control. În vreme ce unii se angajau să lupte pentru „traducerea măsurii în viață”³⁵, alții propuneau, prin scrisori anonime, reînființarea caselor de toleranță pentru a fi împiedicată apariția unor comportamente sociale inadecvate: „Unii cetățeni susțin că restricțiile existente în legătură cu întreruperea cursului sarcinii ar putea avea consecințe negative asupra unor adolescenți, studenți, militari, văduvi etc. ducând la practicarea actelor de perversiune și inversiune sexuală. În legătură cu aceasta, se sugerează ca măsură de remediere, înființarea caselor de toleranță”³⁶.

Criticii „măsurilor înțelepte” au acuzat lipsa spațiilor locative, cantumul scăzut al salariilor în comparație cu prețurile, asistența sanitară precară, precum și absența unei strategii coerente care să stimuleze, pe termen lung, creșterea natalității. În primele luni de la publicarea decretului, până în decembrie 1966, reacțiile societății s-au tradus prin expedierea către Consiliul de Miniștri, Consiliul de Stat, Consiliul Național al Femeilor, Ministerul Justiției și redacția ziarului „Scânteia” a peste 600 de scrisori prin care se propuneau măsuri de adaptare a prevederilor legislative la situația economică a populației³⁷. Din perspectiva scrisorilor, regimul trebuia mai întâi să rezolve problema aprovizionării populației cu produse alimentare de bază, să desființeze cartelele pentru pâine și să realizeze o balanță co-

rectă între prețuri și salarii³⁸. O anonimă din București semnala că decretul indignase populația lipsită de mijloace de existență, copleșită acum de obligativitatea de a naște patru copii: „Cu salariul actual nu se poate hrăni un om, dar să mai crească 3-4 copii. Alimentele și în special îmbrăcămintea sunt foarte scumpe în raport cu salariul care în medie este de 800-900 lei lunar. Cu salariul pe două luni, fără să mănânce, se poate cumpăra numai un costum de haine”³⁹.

Au existat și voci care au cerut anularea decretului și intervenția Ministerului Sănătății pentru promovarea metodelor contraceptive, altele decât chiuretajul. Într-o scrisoare adresată Ministerului Sănătății, Ion Lăzărescu, fost ziarist din Orăștie, arăta că „amestecul statului la «popoul» femeilor tinere rămâne prea dur și va avea urmări nedorite prin reînvierea unor practice empirice mult mai primejdioase și imposibil de oprit”⁴⁰.

În perspectiva creșterii numărului de copii, se impunea și o revizuire a sistemului de învățământ prin creșterea numărului de creșe și grădinițe și, implicit, a cadrelor necesare pentru astfel de instituții⁴¹. De asemenea, și sistemul medical trebuia adaptat noilor reglementări prin creșterea numărului de maternități, a cadrelor specializate și prin îmbunătățirea condițiilor din spitale.

În spatele propagandei, îngrijorarea populației era una reală. În dezbaterea publică pe care regimul a lansat-o cu privire la necesitatea

creșterii natalității, societatea a încercat să negocieze condițiile noului contract, dar a căzut în capcana jocului transparenței și presupusei disponibilități spre dialog pe care partidul a regizat-o cu deosebită abilitate în primii ani ai guvernării Ceaușescu. Acest joc al transparenței puterii și fundamentarea deciziilor pe așa-zisul suport al majorității populare au stat la baza capitalului de imagine pe care liderul partidului l-a acumulat până în momentul august 1968⁴².

Vocile critice și nemulțumite de asaltul statului în sfera vieții private au fost acoperite de aparatul de propagandă, care s-a străduit să probeze prin reprezentarea scrisorilor-invitație suportul popular. Entuziaștii, într-o solidaritate deplină social-emoțională, se angajau să îndeplinească planul de patru copii și să asigure, astfel, viitorul luminos al patriei socialiste. Bucuria nașterii unui nou copil nu ar fi fost deplină dacă ea nu era împărtășită și de secretarul general. În consecință, la scurtă vreme de la publicarea decretului, scrisorile-invitație adresate lui Nicolae Ceaușescu s-au revărsat către Secția Scrisori și Audiențe a Comitetului Central.

Muncitori „fără cultură înaltă“, țărani muncitori, cooperatori, studenți, absolvenți de liceu, doreau ca secretarul general să se bucure alături de ei atunci când se căsătoreau sau li se nășteau copiii. Retorica oficială a rezonat cu tiparele tradiționale ale familiei românești și a sensibilizat resorturile paternaliste.

Indiferent de regiunea din care proveneau, ele au respectat un tipar în care era detaliată situația petenților (numărul copiilor existenți, starea economică și locativă, informații despre starea de sănătate a membrilor familiei)⁴³. În cele mai multe dintre cazuri, scrisorile veneau din mediul rural sau din centrele industriale, de la cetățeni cu un grad de instrucție scăzut, alfabetizați sau cel mult maiștri calificați la locul de muncă. Cei mutați în centrele industriale reproduceau comportamentele și tiparele zonelor rurale din care proveneau. Situația materială a acestor familii era precară, dar regimul a fost mai puțin interesat de nivelul de trai al populației, cât mai ales de creșterea numărului de cetățeni indiferent de condițiile în care aceasta se producea. Politica pronatalistă a deschis drumul către generalizarea abandonului infantil în orfelinate și case de copii, cu consecințe foarte grave pe termen lung⁴⁴. Arhivele nu păstrează adeziuni ale bucuriei trimise din partea familiilor cu un grad de instrucție ridicat (studii superioare) și, de asemenea, cu un standard al vieții sporit. Conform unui raport general al scrisorilor-invitație, în perioada 1966-1973, 4.395 de familii doriseră ca familia Ceaușescu să participe la petrecerile de botez sau căsătorie⁴⁵.

Pentru a-l sensibiliza, unii își botezau copiii cu numele Nicolae, sau organizau petrecerile în preajma zilei de 26 ianuarie. Ioan Stoicoi, fochist la depoul CFR din Simiria, îl anunța pe Ceaușescu că, la 7

ianuarie 1968, i se născuse cel de-al patrulea copil, invitându-l la ceremonia de botez: „Stimate tovarășe secretar general vă rugăm să ne scuzați de îndrăzneala de a apela direct la d-voastră și să nu interpretați că am fi vrut prin aceasta să beneficiem de ceva sau să vă punem la încercare întrucât știm că sunteți cel mai încercat fiu al nostru, al poporului (...). În cazul în care vreți să veniți în mod secret vă vom spune Nașul de la Deva (...). Vă rugăm să nu considerați o josnicie deoarece noi suntem poporul de care niciodată să nu vă sfițiți, noi vă considerăm direct părinte, frate și fiu iubit și dacă sunteți pentru noi, pentru tradițiile strămoșești și românești, vom fi gata oricând să dăm ce avem mai scump, la nevoie sângele, viața⁴⁶. Pentru a fi și mai convingători, unii pretindeau că nașul de botez li se arătase în vis în persoana lui Nicolae Ceaușescu, ceea ce sporește responsabilitatea acestuia de a participa la eveniment⁴⁷.

Și Alexei Curcubetă, metalurgist din Hunedoara, tată a 12 copii, pe care dorea să-i crească „spre folosul statului, în orice ramificații de producție“, îl invita pe Ceaușescu să-i boteze ultimul născut, ca o recunoaștere a efortului său de a construi societatea socialistă⁴⁸. Pentru Gheorghe Mateiaș, macaragist din Reșița, dezamăgirea provocată de nașterea celei de-a patra fiice, Elena, s-ar fi diminuat dacă secretarul general ar fi acceptat să-i fie oaspete la petrecerea de botez: „Sunt tată a patru fete, ultima fetiță

e născută de câteva zile. Dacă aș fi avut un băiat (și cât am dorit!) i-aș fi pus numele de Nicolae, numele conducătorului nostru drag, dar tot fetiță a fost. Am îndrăznit să-i pun numele d-voastră, Elena. E un omagiu adus unei familii care luptă în primele rânduri pentru viitorul României noastre⁴⁹. Stela Lupu din Timișoara surprindea printr-o cerere mai puțin obișnuită în noianul invitațiilor standard ajunse la Secția Scrisori și Audiențe, aceea ca la nunta fiicei sale, nașii să fie Tito și Ceaușescu: „Rugămintea mea este ca împreună cu tov. Tito, conducătorul republicii iugoslave, să fiți nașii copiilor mei⁵⁰.

Au fost și situații, puține ce-i drept, în care Nicolae Ceaușescu a participat la nunți și botezuri, spre bucuria imensă a celor care îl invitaseră. „Scumpul nașic“ era pentru fini un frate bun, tată iubitor, părinte protector. În majoritatea cazurilor însă, Comisiile județene și locale erau instruite să trimită cadouri și ajutoare bănești familiilor numeroase, aflate de cele mai multe ori la limita subzistenței⁵¹.

Raportul referitor la scrisorile invitație trimise liderului partidului în prima parte a anului 1967 consemna că cele mai multe dintre scrisori veneau din mediul rural, din partea familiilor cu mulți copii (media 10-15): „În general nu se răspunde tuturor cetățenilor care au scris, ci, numai în cazurile când din cuprinsul scrisorilor rezultă că petiționarii solicită și rezolvarea altor probleme ca: repartizarea locuinței,

încadrări în muncă, acordarea unor ajutoare materiale, înscrierea copiilor la creșe și cămine și alte probleme⁵². Pentru a veni în sprijinul familiilor numeroase, se recomanda acordarea de „ajutoare materiale excepționale”, stabilirea unor indemnizații lunare pentru familiile cu mai mult de cinci copii și, de asemenea, răsplătirea mamelor eroine cu o indemnizație permanentă, indiferent de situația materială a familiei.

Scrisorile-invitație probează loialitatea și adeziunea celor mai mulți dintre petenți pentru care dialogul, fie chiar și mediat cu liderul partidului, însemna că vocea lor era auzită. Pe termen lung, însă, efectele decretului antiavort au fost dezastruoase, iar aparatul de propagandă nu a mai fost interesat de spectacolul scrisorilor-invitație venite din partea „poporului condamnat la naștere”, ceea ce explică și dispariția acestora din dosarele de corespondență ale Secției Scrisori și Audiențe începând cu mijlocul anilor '70.

În ce măsură, N. Ceaușescu se dorea sau nu „conducătorul unei mari mulțimi de oameni”, dacă ar fi să ne referim la informațiile care

apar în memoriile lui Alexandru Bârlădeanu⁵³ sau Dumitru Popescu⁵⁴ referitoare la acest capitol, rămâne o întrebare deschisă. Credem că situația economică și planurile de perspectivă privind industrializarea au cântărit mult mai mult în luarea acestei decizii. Ceaușescu se afla abia la începutul carierei sale de lider al partidului, cultul personalității nefiind încă articulat. Ca orice lider comunist a avut această tentație a puterii absolute, însă referirile celor doi memorialiști le interpretez mai degrabă ca explicații târzii pentru derapajele din anii '80. O măsură luată pe fondul unei situații de criză, justificată de strategiile de dezvoltare a economiei și a nevoii de creștere reală a indicelui demografic, s-a transformat ulterior într-un adevărat mecanism de control și teroare a societății românești. În anii '80, menținerea decretului, înăsprirea sancțiunilor și pedepselor, precum și deteriorarea calității vieții au creat grave dezechilibre sociale soldate cu creșterea numărului de copii abandonați și instituționalizați, mortalitate infantilă și decese ca urmare a avorturilor ilegale.

Note

* Cercetător științific principal, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română.

¹ Zaharia Stancu, „Tradiția caselor pline de copii”, în *Scânteia*, 23 septembrie 1966.

² Din 1977, neîndeplinirea acestei îndatoriri a fost sancționată prin

obligativitatea ca fiecare persoană care îndeplinise vârsta de 25 de ani și nu avea copii, indiferent de statutul marital, să plătească o contribuție lunară (taxa pe celibat).

³ În preambulul articolului, publicat în „Scânteia”, la 2 octombrie, se sublinia că „înteruperea cursului

- sarcinii reprezintă un act cu grave consecințe asupra sănătății femeii și aduce mari prejudicii natalității și sporului natural al populației⁴. Întreruperile de sarcină erau posibile în cazuri de invaliditate psihică, fizică, senzorială, rezultat al violului sau incestului, limita de vârstă de peste 45 de ani, născuse deja patru copii, boli ereditare și stare de pericol, care amenința viața femeii. Într-un amplu articol de pe prima pagină erau enumerate măsurile preconizate pentru încurajarea creșterii natalității. Vezi *În sprijinul familiilor cu copii, pentru creșterea natalității și îmbunătățirea continuă a ocrotirii mamei și copilului*.
- ⁴ Publicarea legii a fost însoțită și de modificarea Codului Penal, fiind instituită pedeapsa pentru tentativa de avort: „Pericolul social deosebit al avortului și consecințele grave de ordin medical și demografic și social pe care le generează au impus ca instigatorii, complicii și favorizatorii să fie pedepsiți la fel ca și autorii. Pentru același motiv va fi sancționată și tentativa de avort⁵. „Scânteia“, 2 octombrie 1966.
- ⁵ Vezi *Direcțiile de dezvoltare a României socialiste în următorii cinci ani* enunțate în timpul Congresului al IX-lea, Ceaușescu considerând industrializarea o premisă esențială a dezvoltării construcției socialiste. *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 19-24 iulie 1965*, București, Editura Politică, 1965, p. 34 și urm.
- ⁶ Legalizarea avortului în RPR s-a realizat odată cu adoptarea Decretului nr. 463/1957, însoțită și de modificarea Codului Penal, prin care se stabilea că întreruperile de sarcină puteau fi făcute la cerere, fiind supuse sancțiunilor numai acele cazuri care se realizau în afara instituțiilor medicale și de către persoane necalificate. Un decret asemănător fusese emis și în Uniunea Sovietică, în 1955, în condițiile în care indicii economici indicau reevaluarea politicii demografice și necesitatea ajustării resurselor economice la nivelul populației.
- ⁷ Florin S. Soare, *Reglementarea accesului la avort și contracepția modernă în România comunistă, 1945-1989*, în *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu. O perspectivă comparativă*, vol. 1, coord. Corina Doboș, Iași, Polirom, 2010, p. 116.
- ⁸ Măsurile juridice vizau limitarea avorturilor realizate în afara instituțiilor medicale, în vreme ce reglementările sanitare prevedeau instituirea unei comisii medicale care să avizeze sau nu cererea de întrerupere a sarcinii. *Ibidem*.
- ⁹ Din comisie făceau parte reprezentanți ai Comitetului de Stat al Planificării, ministerelor Finanțelor, Sănătății și Prevederilor Sociale, Învățământului, Justiției, Comitetului de Cultură și Artă, Comitetului de Stat pentru Muncă și Salarii, Direcției Centrală de Statistică, Consiliului Central al Sindicatelor și ai Comitetului Național al Femeilor. *Ibidem*, p. 117.
- ¹⁰ Apud Florin S. Soare, *Reglementarea accesului la avort...*, p. 128. Documentul analizat în ședința din 2 august, *Studiul privind situația natalității în România*, a fost considerat de Ceaușescu mult prea permisiv și a avut ca rezultat schimbarea din funcție a ministrului Sănătății, Voinea Marinescu.
- ¹¹ Apud Liviu Marius Bejenaru, *Relația dintre creșterea demografică și*

- dezvoltarea economică în timpul regimului communist. Între propaganda oficială și realitățile cotidiene*, în „Caiete CNSAS”, nr. 3/2009, p. 202.
- ¹² În evoluția legislației referitoare la reglementarea politicii de reproducere Gail Kligman identifică trei etape: 1966-1973, 1974-1984 și 1984-1989, în *Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, București, Humanitas, 2000, pp. 58-82; Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.*, p. 204; Lavinia Betea, „Interzicerea avorturilor (1966-1989) ca fapt de memorie socială”, în *Viața cotidiană în comunism*, coord. Adrian Neculau, Iași, Polirom, pp. 244-263.
- ¹³ Au existat mai multe discuții referitoare la înăsprirea condițiilor de obținere a divorțului, Ceaușescu pronunțându-se pentru limitarea numărului acestora. Florin S. Soare, *Familia, căsătoria și divorțul între ideologia comunistă și pronatalism*, în *Politică și societate în epoca Ceaușescu* (coord. Florin S. Soare), IICCMER, Iași, Polirom, 2013, p. 167 și urm.
- ¹⁴ „Informare asupra abaterilor cadrelor de partid”, 31 iulie 1971, în ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cămară, dosar 172/1971, fila 10. La începutul anilor '70, societatea a început să resimtă presiunea și constrângerile pe care regimul le exercita asupra familiei și vieții private. Rapoartele scrisorilor indicau tot mai multe propuneri care vizau modificarea decretelor referitoare la divorț (779/1966 și 680/1969). În nota din 12 iunie 1972, întocmită de Secția Scrisori și Audiențe a CC al PCR, se semnala că „în cuprinsul scrisorilor, cetățenii au relatat că datorită actualei reglementări a divorțului se găsesc în situații foarte grele, întrucât neputînd să continue conviețuirea în cadrul căsătoriei și nici să divorțeze ca urmare a procedurii complicate a desfacerii căsătoriei, a taxei mari de timbru, care le depășesc posibilitățile de plată, sunt siliți să accepte starea de concubinaj cu o serie de probleme și consecințe, printre care și situația copiilor rezultați din «căsătoria nelegitimă»”. ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cămară, dosar 171/1972, filele 263-268.
- ¹⁵ Prima dintre modificări a vizat vârsta până la care erau admise avorturile, de la 45 la 40 de ani (în 1985, se va reveni la 45), iar cele din 1974 au accentuat și mai mult rolul represiv al legislației anti-avort prin implicarea sporită a cadrelor medicale, Miliției și Procuraturii în monitorizarea și controlul populației feminine adulte. Întreruperea sarcinii era posibilă numai după ce se obținea acordul reprezentanților Procuraturii și Ministerului de Interne. Florin S. Soare, *Reglementarea accesului la avort...*, pp. 140-145.
- ¹⁶ Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.*, p. 206. Pentru evoluția natalității și incidența avorturilor în 1970 vezi analiza Institutului Național de Statistică, *Întreruperi de sarcină în 1970*. Conform acesteia, de la apariția decretului, avorturile scăzuseră de patru-cinci ori față de anul 1970. În 1970, comisiile medicale refuzaseră 1735 cereri pentru întreruperea sarcinii. ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cămară, dosar 155/1971, filele 91-95.
- ¹⁷ „Informare privind unele probleme medico-sanitare desprinse din scrisorile adresate conducerii partidului, în perioada I.I.-31.XII. 1969”, în ANIC, Fond CC al PCR, Secția

- Cancelarie, dosar 189/1969, filele 95-96.
- ¹⁸ Pentru evoluția practicilor și instituțiilor vezi *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu...*, vol. II, coord. Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, Iași, Polirom, 2011.
- ¹⁹ Gail Kligman, *Politica duplicității...*, p. 18. Pentru comparație vezi și studiul referitor la motivațiile interzicerii avortului în Uniunea Sovietică odată cu emiterea unei legi speciale în noiembrie 1920. S. Gross Solomon, *The demographic argument in Soviet debates over the legalization of abortion in the 1920's*, în „Cahier du Monde Russe et Soviétique“, vol. 1/1992, pp. 59-75.
- ²⁰ Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.*, p. 202.
- ²¹ Conferința națională a femeilor, în „Scânteia“, 23 iunie 1966.
- ²² Decorațiile aveau mai multe gradații „mamă eroină“, pentru nașterea și creșterea a 10 sau mai mulți copii, „Gloria maternă“, pentru nașterea și creșterea a nouă copii, și „medalia maternității“, pentru nașterea și creșterea a șase copii. Vezi și ancheta publicată în „Scânteia“, la 20 noiembrie 1966, sub titlul *Femeia mamă și muncitoare. Ce se întreprinde pentru a asigura o concordanță între îndatoririle familiale și cele din producție?*
- ²³ Viața de familie și conduita copiilor au intrat în atenția anchetelor organizate de ziar. „Ziua cotidiană“ a părinților inclusă în rubrica „Cuvântul cititorului“ critica comportamentul defectuos al părinților, de la practicile curente cotidiene (oferirea de bacșiș sau traficul de influență) la grija excesivă și, în consecință, la supraevaluarea capacităților intelectuale ale copiilor. Concentrarea efortului educațional numai pentru accesul în învățământul superior dezechilibra pregătirea pentru alte profesii. Ancheta deschidea, de altfel, drumul către critica parazitismului și a neasumării răspunderilor sociale. „Ziua cotidiană“ a părinților în „Scânteia“, 5 iulie 1966. Vezi și anchetele „Ce voi fi?“ (11 iulie) și „Pedagogia părinților“ (25 iulie).
- ²⁴ Natalia Stancu, „Celibatarele“, *Scânteia*, 10 august 1966.
- ²⁵ Apud Gail Kligman, *Politica duplicității...*, p. 139. Vezi și articolul semnat de Al. Andrițoiu, „Prietene de ce nu ai copii?“, în *Scânteia*, 2 noiembrie 1966.
- ²⁶ „Întreruperile de sarcină sunt deosebit de dăunătoare (...). Chiar în mâinele cele mai experimentate operațiunile acestea repetate pot avea urmări dintre cele mai neplăcute. Procesul natural al fluxului lunar diminuându-se treptat până la dispariție și provocând o slabă regenerare a celulelor specifice duce la o serie de tulburări ca: dureri articulare, îngrășare progresivă, migrene, palpitații, insomnii, instabilitate nervoasă și altele“. Prof. emerit dr. N. Const. Stanca, „Întreruperea sarcinii și consecințele ei“, *Scânteia*, 10 septembrie 1966. Ecourile la articol au fost publicate în ediția din 16 septembrie, urmate la 19 septembrie de un alt articol tematic *Binefacerile maternității*, semnat de dr. Henriette Ciortoloman. Maternitatea ajută femeia să se dezvolte armonios, fortifica organismul, se îmbunătățeau digestia, respirația, circulația și vindeca chiar și accneea și eczemele: „Dispar durerile de cap, teama, oboseala, complexele fizice și psihice“. Pentru responsabilizarea medicilor vezi și acad. Șt. Milcu, *Medicul și responsabilitatea lui față de gene-*

rațiile viitoare (ediția din 22 octombrie 1966), Dan Alessandrescu, *Medicul, sfătuitor și îndrumător al familiei* (ediția din 25 octombrie 1966), dr. docent G. Stroescu, *Legile armoniei organismului uman* (ediția din 1 noiembrie 1966).

- ²⁷ Vezi și ancheta referitoare la incidența cazurilor de divorț, dar mai ales a motivelor acestora, publicată în „Scânțeia“, la 21 noiembrie 1966, sub titlu *Și, după aceea, ați fost mai fericit?* În aceeași categorie intra și avertismentul din ediția din 29 noiembrie, *Apărați-vă familia! Divorțul nu e numai ultima filă a unui dosar – ci prima filă a altora*: „Divorțul nu e un capitol închis. El acționează implacabil și după aceea, constituind tocmai prin aceasta un grav act antisocial“. Cazurile „părinților evazioniști“ erau reluate periodic în presa centrală, ceea ce indică o incidență crescută a abandonului familial. Vezi și „Ce ar trebui întreprins pentru îngrădirea abandonului familial?“, în *Scânțeia*, 18 aprilie 1967.
- ²⁸ ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 143/1970, filele 157-158.
- ²⁹ În 1968, Ministerul de Interne propunea menționarea în buletinul de identitate a obligativității plății pensiei alimentare. „Informare cu unele probleme ale activității organelor de Justiție, Procuratură, MAI și MFA sesizate prin scrisori și audiențe în cursul anului 1968, conducerii partidului“, în *Ibidem*, dosar 234/1968, fila 41. Secția Scrisori și Audiențe înregistra scrisoarea lui Marin Sterea din Brașov care propunea noi reguli pentru instituția căsătoriei și a condițiilor de obținere a divorțului. Pe lângă introducerea obligatorie a logodnei înainte de căsătorie, acesta

sugera înființarea pe lângă consiliile locale a unui birou care să avizeze căsătoriile, divorțurile și conflictele familiale. În opinia sa, divorțul trebuia interzis prin lege. *Ibidem*, dosar 188/1966, filele 12-124.

- ³⁰ Pentru consecințele legislației anti-avort în societatea sovietică, precum și pentru măsurile referitoare la abandonul familial și responsabilitatea parentală vezi Sheila Fitzpatrick, *Everyday Stalinism. Ordinary Life in Extraordinary Times: Soviet Russia in the 1930*, Oxford University Press, 1999, pp. 143 și urm; David L. Hoffmann, Annette F. Timm, *Utopian Biopolitics: Reproductive Policies, Gender Roles, and Sexuality in Nazi Germany and the Soviet Union*, în *Beyond Totalitarianism. Stalinism and Nazism Compared*, ed. Michael Geyer and Sheila Fitzpatrick, Cambridge University Press, 2009, pp. 110-111.
- ³¹ Pentru comparație a se vedea David L. Hoffmann, *Stalinist values. The Cultural Norms of Soviet Modernity, 1917-1941*, London, Cornell University Press, 2003, pp. 89-90.
- ³² *Ibidem*, p. 108.
- ³³ Gail Kligman, *Politica duplicității...*, p. 141. Pentru politicile de gen din Uniunea Sovietică de la mijlocul anilor '30 vezi și Gail Warshofsky Lapidus, *Women in Soviet Society: Equality, Development, and Social Changes*, în *Stalinism*, ed. David L. Hoffmann, Blackwell Publishing, 2003, pp. 217-235.
- ³⁴ Apud Gail Kligman, *Politica duplicității...*, p. 62.
- ³⁵ Vezi și Nota Secției Scrisori și audiențe din 13 ianuarie 1967 în care se preciza că numărul scrisorilor de mulțumire referitoare la măsurile luate pentru întărirea familiei și creșterea natalității erau într-o

creștere continuă. Familia Moga, din regiunea Bistrița, se angaja să devină o familie model „pentru înfăptuirea mărețelor idealuri ale societății și poporului“. ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 198/1967, fila 47.

³⁶ *Ibidem*, dosar 181/1966, filele 66, 68.

³⁷ „Notă cu unele probleme desprinse din scrisori privind aplicarea decretului nr. 770/1966 pentru reglementarea cursului sarcinii“, în *Ibidem*, filele 65-67. Cele mai frecvente critici priveau cuantumul salariilor și lipsa spațiilor locative. Ca urmare a acestor critici, s-a propus construirea de noi locuințe mai ales în mediul urban și distribuirea acestora familiilor numeroase sau tinerilor căsătoriți. Raportul semnală și existența unui număr însemnat de scrisori cu „conținut pronografic și injurios“.

³⁸ *Ibidem*, fila 69.

³⁹ *Ibidem*, fila 80.

⁴⁰ *Apud Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu...*, vol. I, p. 321.

⁴¹ La cinci ani de la instituirea decretului, regimul nu reușise să rezolve problema creșelor și grădinițelor cu cămin. Vezi „Informare cu privire la unele probleme de învățământ rezultate din scrisorile adresate conducerii partidului în cursul anului 1971“. Numai pentru București se înregistraseră peste 8000 de cereri pentru înscrierea în grădinițe și creșe. Din ancheta realizată în București și Brașov că cererile depășeau considerabil spațiile existente. ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 167/1971, fila 187, 203-204.

⁴² Într-o perioadă relativ scurtă de timp, noul lider se impusese în conștiința publică ca apărător al

legalității și dreptății. Măsurile interne – instituirea conducerii colective, votarea unei noi Constituții, proiectul de reformă administrativă, modificarea Codului Penal, reorganizarea Securității, regândirea politicii față de minoritățile naționale –, precum și cursul politicii externe au consolidat eșafodajul puterii personale. Pentru Ianoș Fazekas, alegerea lui Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului, dar mai ales Congresul al IX-lea deschideau perioada fericirii depline în partid. În opinia sa, măsurile luate de noul secretar erau o garanție sigură pentru respectarea normelor de funcționare ale partidului. Stenograma ședinței plenare a CC al PCR din zilele de 24-25 octombrie 1968, *Ibidem*, 179/1968, fila 106.

⁴³ Rapoartele referitoare la scrisorile invitație sunt disparate și nu s-a reușit decât o identificare parțială a acestora. Conform unei sinteze realizată de Secția Scrisori și Audiențe în primul semestru al anului 1968, se înregistraseră 276 de invitații, cele mai multe fiind trimise din Bihor, Maramureș, Satu-Mare, Mureș, Cluj, Sălaj și Timiș: „Majoritatea celor ce s-au adresat conducerii partidului au arătat că au un număr mare de membri în familie, sunt pensionari de invaliditate și au solicitat sprijin pentru rezolvarea unor probleme legate de întreținerea familiilor lor“. *Ibidem*, dosar 244/1968, fila 147.

⁴⁴ Anica Bratu din Balotești, Panciu, și-ar fi dorit ca Ceaușescu să-i boteze cel de-al 11-lea copil. Ancheta socială a scos la iveală faptul că cinci dintre cei 11 copii erau distribuți la casele de copii din Focșani și Galați. Comitetul județean îi acordase pe lângă cei 1000 de lei „primă

- de naștere“, și un ajutor de 2000 de lei și bunuri materiale. Cazul nu era singular, cele mai multe dintre familiile cu mulți copii, găsindu-se în aceeași situație. Vezi scrisorile invitații la oficierea acordării numelui noilor născuți, căsătoriilor și mulțumirile reunite în ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 240/1968, dosar 199/1967.
- ⁴⁵ *Ibidem*, dosar 157/1974, filele 2-3.
- ⁴⁶ „Referat privind rezolvarea scrisorii tov. Stoicoi Ioan din comuna Băcia, adresată tov. Nicolae Ceaușescu cu rugămintea de a participa la botezul fiului său“, în *Ibidem*, dosar 240/1968, filele 15-18.
- ⁴⁷ *Ibidem*, fila 271.
- ⁴⁸ Textul complet al scrisorii în *Ibidem*, dosar 199/1967, vol. I, fila 48.
- ⁴⁹ *Ibidem*, fila 220.
- ⁵⁰ *Ibidem*, dosar 201/1967, fila 160.
- ⁵¹ În cazul familiei Stancu Gheorghe din comuna Prejmer, raionul Sfântu Gheorghe, consiliul local a acordat ajutoare constând bani, lemne de foc, alimente și haine. *Ibidem*, dosar 199/1967, fila 174.
- ⁵² În cazul în care nu exista o descriere a situației materiale a familiei care adresa invitația, scrisoarea era clasată. Informare a Secției Scrisori și Audiențe a CC al PCR din 23 martie 1967, în *Ibidem*, dosar 198/1967, filele 6-11.
- ⁵³ Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri*, București, Editura Evenimentul Românesc, 1997, p. 195.
- ⁵⁴ Dumitru Popescu, *Un fost lider comunist se destăinuie: „Am fost cioplitor de himere“*, București, Editura Expres, f.a., p. 307.

Bibliografie

- Bejenaru, Liviu Marius, *Relația dintre creșterea demografică și dezvoltarea economică în timpul regimului comunist. Între propaganda oficială și realitățile cotidiene*, în „Caiete CNSAS“, nr. 3/2009.
- Betea, Lavinia, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri*, București, Editura Evenimentul Românesc, 1997.
- Betea, Lavinia, *Interzicerea avorturilor (1966-1989) ca fapt de memorie socială*, în *Viața cotidiană în comunism*, coord. Adrian Neculau, Iași, Polirom.
- Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 19-24 iulie 1965*, București, Editura Politică, 1965.
- Fitzpatrick, Sheila, *Everyday Stalinism. Ordinary Life in Extraordinary Times: Soviet Russia in the 1930*, Oxford University Press, 1999.
- Hoffmann, David L., Timm, Annette F. *Utopian Biopolitics: Reproductive Policies, Gender Roles, and Sexuality in Nazi Germany and the Soviet Union*, în *Beyond Totalitarianism. Stalinism and Nazism Compared*, ed. Michael Geyer and Sheila Fitzpatrick, Cambridge University Press, 2009.
- Hoffmann, David L., *Stalinist values. The Cultural Norms of Soviet Modernity, 1917-1941*, London, Cornell University Press, 2003.
- Kligman, Gail, *Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, București, Humanitas, 2000.
- Lapidus, Warshofsky, Gail, *Women in Soviet Society: Equality, Development,*

- and Social Changes*, în *Stalinism*, ed. David L. Hoffmann, Blackwell Publishing, 2003.
- Popescu, Dumitru, *Un fost lider comunist se destăinuie: „Am fost cioplitor de himere“*, București, Editura Expres.
- Soare, Florin S., *Reglementarea accesului la avort și contracepția modernă în România comunistă, 1945-1989*, în *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu. O perspectivă comparativă*, vol. 1, coord. Corina Doboș, Iași, Polirom, 2010.
- Soare, Florin S., *Familia, căsătoria și divorțul între ideologia comunistă și pronatalism*, în *Politică și societate în epoca Ceaușescu* (coord. Florin S. Soare), ICCMER, Iași, Polirom, 2013.
- Solomon, Gross S., *The demographic argument in Soviet debates over the legalization of abortion in the 1920's*, în „Cahier du Monde Russe et Soviétique“, vol.1/1992.
- Arhive**
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie: dosare 181/1966; 188/1966; 198/1967; 199/1967; 201/1967; 179/1968; 234/1968; 240/1968; 244/1968; 189/1969; 143/1970; 155/1971; 167/1971; 171/1972; 172/1971; 157/1974.
- Articole propagandistice**
- Alessandrescu, Dan, „Medicul, sfătuitor și îndrumător al familiei” în *Scânteia*, 25 octombrie 1966.
- „Apărați-vă familia! Divorțul nu e numai ultima filă a unui dosar – ci prima filă a altora” în *Scânteia*, 29 noiembrie 1966.
- Andrițoiu, Al., „Prietene de ce nu ai copii?” în *Scânteia*, 2 noiembrie 1966.
- „Ce ar trebui întreprins pentru îngrijirea abandonului familial?” în *Scânteia*, 18 aprilie 1967.
- Ciortoloman, Henriette, „Binefacerea maternității” în *Scânteia*, 19 septembrie.
- „Ce voi fi?” în *Scânteia*, 11 iulie 1966.
- „Conferința națională a femeilor” în *Scânteia*, 23 iunie 1966.
- „Femeia mamă și muncitoare. Ce se întreprinde pentru a asigura o concordanță între îndatoririle familiale și cele din producție?” în *Scânteia*, 20 noiembrie 1966.
- „În sprijinul familiilor cu copii, pentru creșterea natalității și îmbunătățirea continuă a ocrotirii mamei și copilului” în *Scânteia*, 2 octombrie 1966.
- Milcu, Șt., „Medicul și responsabilitatea lui față de generațiile viitoare” în *Scânteia*, 22 octombrie 1966.
- „Pedagogia părinților” în *Scânteia*, 25 iulie 1966.
- Stanca, N. Const., „Înteruperea sarcinii și consecințele ei” în *Scânteia*, 10 septembrie 1966.
- Stancu, Natalia, „Celibatarea” în *Scânteia*, 10 august 1966.
- Stancu, Zaharia, „Tradiția caselor pline de copii” în *Scânteia*, 23 septembrie 1966.
- Stroescu, G., „Legile armoniei organismului uman” în *Scânteia*, 1 noiembrie 1966.
- „Și, după aceea, ați fost mai fericit?”, *Scânteia*, 21 noiembrie 1966;
- „Ziua cotidiană” a părinților” în *Scânteia*, 5 iulie 1966.